

Antik Çağ Filozofu Tyanalı Apollonius

İrem Albayraktaroğlu*

ORCID: 0000-0002-0542-1870

Öz

Antik Dönem'in tanınmış filozof, şifacı ve retoriklerinden olan antik Tyana şehrinde doğmuş Apollonius; hayatı, kişiliği ve efsaneleri ile Anadolu düşünce tarihinde önemli bir yere sahiptir. Antik dönemlerde olduğu gibi sonrasında da adından söz ettiren Apollonius, Anadolu'dan Hindistan'a, Roma, Yunanistan ve Etiyopya'ya uzanan yolculuğunda, yapmış olduğu seyahatler, verdiği dersler ve düşünce sistemi dışında yaşamıyla da birçok Roma imparatorunun ilgisini çekmiştir. Hayatına dair yazılan ve derlenen kaynaklar, Roma İmparatorluğu'nun arşivlerinde yer alarak Anadolu felsefe tarihinde önemli bir düşünür ve hatip olarak tanınmasını sağlamıştır. Doğumu ve yaşamına dair çeşitli spekülasyonlar ve özellikle de dini referanslara göndermeler olsa da burada yalnızca düşünür kimliğine odaklanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Apollonius, Tyana, filozof, antik çağ, Anadolu

Gönderme Tarihi: 05/10/2022

Kabul Tarihi: 29/12/2022

---

*Doktora, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı- Antalya-Türkiye, iremalbayraktaroglu@gmail.com

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

ALBAYRAKTAROĞLU, İ., "Apollonius of Tyana Ancient Time/Greek Philosopher", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 9, S. 4, 2022, s. 1648-1663.

Apollonius of Tyana Ancient Time/Greek Philosopher

İrem Albayraktaroğlu*
ORCID: 0000-0002-0542-1870

Abstract

Apollonius, who was born in ancient Tyana, one of the well-known philosophers, healers and rhetoricians of the Ancient Period, has an important place in the history of Anatolian thought with his life, personality and legends. Apollonius, who made a name for himself in the aftermath as well as in ancient times, during his journey from Anatolia to India, Rome, Greece and Ethiopia, attracted the attention of many Roman emperors with his life, except his travels, lessons and his system of thought. The sources written and compiled about his life took place in the archives of the Roman Empire and made him known as an important thinker and orator (rhetor) in the history of Anatolian philosophy. Although there are various speculations about his birth and life, and especially allusions to religious references, only the identity of the thinker will be focused here.

Keywords: Apollonius, Tyana, philosopher, ancient times, Anatolia

Received Date: 05/10/2022

Accepted Date: 29/12/2022

---

*Ph.D., Akdeniz University, Faculty of Letters, Department of Archeology, Classical Archeology Department-Antalya-Turkey, iremalbayraktaroglu@gmail.com

You can refer to this article as follows:

ALBAYRAKTAROĞLU, İ., "Apollonius of Tyana Ancient Time/Greek Philosopher", *Academic Journal of History and Idea*, Vol. 9, Issue 4, 2022, p. 1648-1663.

Giriş

Greko-Romen dünyasının filozof, şifacı ve retoriklerinden Apollonius (Res.1), antik Kapadokya'nın güneyinde, Lamus Nehri vadisinin üzerinde ve Orta Anadolu'dan Kilikya Kapıları'na giden ana yolun üzerinde yer alan Tyana şehrinde (Res.2) doğmuştur.¹ Düşünür kimliği, şifacılığı, Brahmanizm ve Budizm ile yoğurulmuş fikirlerinin dışında; Erken Dönem Hıristiyanlık tarihinin adından en çok söz edilen şahsiyetlerinden biri olan Apollonius'un hayatı, Roma imparatorlarının dahi dikkatini çekmiştir. Doğduğu Tyana kenti, antik dönemin dini turistleri, yazarları ve düşünürleri tarafından en çok ilgi duyulan ve Roma İmparatoru Hadrianus'un bile ziyaret ettiği Anadolu kentleri arasında yerini almıştır.²

Apollonius'un yaşamı ve öğretileri hakkında en önemli yazılı kaynak; yaşadığı varsayılan dönemden bir asır sonra, Flavius Philostratus (170 - 245) tarafından kaleme alınan, bir kısmı Philostratus'un kendisi tarafından düzenlenen ve İmparator Hadrianus tarafından toplandığını bildirdiği mektupların derlemesi olan "Vita Apollonii Tyanei" adlı eserdir.³ Bu eser, Apollonius'un ölümünden sonra İmparator Septimius Severus'un karısı Iulia Domna'nın isteği üzerine yazılmıştır. Philostratus, bu eserde aynı zamanda Apollonius'un yoldaşı Niniveli Damis ve Aegaeli Maximus tarafından derlenen biyografiden de yararlandığını belirtmektedir. Bu eser, Apollonius'un doğumunu, gençliğini, felsefi eğitimini ve yaptığı seyahatleri anlatmaktadır.

---

¹Kent J. Rigsby, "Tyana" In: *Asylia Territorial Inviolability in the Hellenistic World, Hellenistic Culture and Society*, University of California Press, Berkeley 1996, s. 22,

²İmparator Hadrianus, Panhormos (Pozantı), Aquae Calidae (Çiftehane), Tynna (Zeyve) ve Tyana (Kemerhisar) üzerinden Tarsos'tan Andabalis'e giderken, 17 Ekim 117'de Tyana şehrine ulaşmıştır. Tyana'dan sonra 18 Ekim'de ulaştığı Andabalis'in kuzeyine doğru izlediği rota, Tabula Peutingerian'de verilen güzergahlardır. Roma'da bulunan parçalanmış bir yazıt üzerindeki bilgiler günümüze ulaşmadığı için, imparatorun Andabalis'ten sonraki ziyaret yeri bilinmemektedir bkz. Anthony R. Birley, "Hadrian's Travels", *The Representation and Perception of Roman Imperial Power*, De Blois, (Ed. Lukas vd.), Netherlands Institute in Rome Gieben Publishing, Amsterdam 2003, s. 425-441. ; David James Stark, "Religious Tourism in Roman Greece", *Theses and Dissertations Bachelor of Arts, Wilfrid Laurier University, Waterloo* 2006, s. 97-98.

³Carl O'Brien, *The philosophy of Apollonius of Tyana*, Dionysius (27), University College Cork, İrlanda 2009, s. 27.

1. Tyanalı Apollonius'un Hayatı

Apollonius'un doğduğu ve gençlik yıllarını geçirdiği Tyana kenti, Niğde ili Bor ilçesi Kemerhisar beldesi sınırları içinde yer almaktadır. Kapadokya bölgesinin güneyinde yer alan kentin tarihine ilişkin en erken belgeler 1. yüzyıla kadar yetersizdir.⁴ Hitit ve Asur belgelerinde Tuwanuwa / Tuwana/ Tawuna olarak geçen yerleşimin antik Tyana olduğu düşünülmektedir ve böylece kente dair en erken yerleşim İ.Ö. 2. bine kadar uzanmaktadır.⁵ Ksenophon'un İ.Ö. 400 yıllarında kaleme aldığı Anabasis adlı eserinde kentin adı 'Dana' olarak geçmektedir. Ksenophon kenti ziyaretinde, onu büyük ve kutsanmış bir şehir olarak tanımlamıştır.⁶ Mezopotamya'ya açılan ticari ve askeri açıdan önemli yollar üzerinde bulunması ve verimli bir ovada yer alması nedeniyle kentin Helenistik Dönem'e değin ayrıcalıklı bir konumda olduğu görülmektedir.⁷ Roma ve Geç Antik Dönem'de de, Orta Anadolu'dan Kilikya Kapıları'na ve Akdeniz'e giden önemli ticari ve askeri yollara hakim bir konumdadır.

Tyana adı ilk olarak; Helenistik Kapadokya Krallığı hükümdarı Ariaramnes (İ.Ö. 255-220) tarafından, Kapadokya Krallığı'nın ikinci önemli şehri olduğunda basılan sikkelerde geçmektedir. Strabon Geographika adlı eserinde, kentin adının İ.Ö. 2. yüzyılda hüküm süren IV. Ariarathes tarafından "Eusebia ad Taurus" yani "Toroslar altında yer alan Eusebeia" olarak değiştirildiğinden bahsetmektedir.⁸ Bu bilgiler ışığında kentin, İ.Ö 2. yüzyılda ikinci defa kurulduğu düşünülmektedir.⁹ Kapadokya Krallığı'nın Roma eyaleti olduğu 17 yılına kadar "Eusebia ad Taurus" adıyla anılmış, İmparator Traianus Dönemi'nde eski Tyana ismi yeniden kullanılmaya başlanmıştır. 116/17 yıllar itibarıyla düzenli olarak sikke basmaya başlayan kent, 213'te İmparator Caracalla tarafından -belki de imparatorun şehrin önemli değeri Apollonius'a olan hayranlığı nedeniyle- Colonia (Aureliana) Antoniana Tyanorum adıyla Roma kolonisi ilan edilmiştir. Tyana'nın gelişimine büyük katkıları olan birkaç Roma İmparatoru, - Hadrianus başta olmak üzere- Doğu'ya giderken şehri ziyaret etmiştir. Günümüzde

⁴K. J. Rigsby, a.g.m., s. 457

⁵Yaşar Coşkun, "Hitit Çivi Yazılı Belgelerin Işığı Altında İlkçağda Tuuanuua", Türk Tarih Kurumu Yayını, *Bellekten*, C. 53, s. 207-208, Ankara 1989, s. 477-485; Osman Doğanay- Bülent İşler, "Geç Antik Çağdan Günümüze Tyana (Kemerhisar)", *Akdeniz Sanat*, C. 13, Niğde 2019, s. 639-648.

⁶Ksen. Anab. 1. (2) (Tr. H. G. Dakyns)

⁷O. Doğanay-B. İşler, a.g.m., s. 639.

⁸[https://followinghadrian.com\(12.11.2022\)](https://followinghadrian.com(12.11.2022)).

⁹K. J. Rigsby, a.g.m., s. 457.

Tyana'nın Roma Dönemi'ne dair en dikkat çekici kalıntısı İ.Ö. 1. yüzyılın ikinci yarısında veya İ.S. 2. yüzyılın başlangıcına tarihlenen, kentin doğusunda bulunan bir kaynaktan şehre tatlı su getiren su kemeridir.¹⁰ (Res.3). 325 yılında piskoposluk merkezi olan kent, 372'de Güney Kapadokya'nın başkenti olmuştur. Arap akınlarının başladığı 7. yüzyılda Doğu Roma İmparatorluğu ve Araplar arasında sürekli el değiştirmiş; son olarak 835 yılında Doğu Roma İmparatorluğu hakimiyetine geçmiştir. 11. yüzyıl itibariyle Selçuklu idaresi altında adı Kilisehisar olan yerleşim, daha sonra Kemerhisar olarak anılmaya başlanmıştır.¹¹

Tyanalı Apollonius hakkında antik çağlardan gelen en ünlü ancak güvenilirliği tartışmalı kaynak, Flavius Philostratus'un kaleme aldığı Vita Apollonii'dir. Bu eserin Philostratus'tan çok önce Apollonius'un yoldaşı Niniveli Damis'in yazdığı el yazması günlüklerden derlendiği ifade edilmektedir.¹² Antiocheia'dan ayrılan ve yolda Damis ile tanışan Apollonius'un hayatı, bu noktadan itibaren Philostratus tarafından büyük ölçüde Damis'in anlatısına dayandırılmıştır.¹³

İmparator Septimius Severus'un karısı Iulia Domna'nın emriyle yazıldığı düşünülen bu eser, daha sonra 1501-1502 yılında Aldina baskısı ve Filippo Beroaldo'nun çağdaş Latince çevirisi sayesinde Rönesans Dönemi'nde yeniden keşfedilmiştir.¹⁴

Bugünkü Niğde- Kemerhisar beldesi sınırları içerisinde yer alan Tyana'da varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Apollonius, Philostratus'a göre İ.Ö. 3 – İ.S. 97 yılları arasında bir tarihte yaşamıştır. Romalı tarihçi Cassius Dio ise (155 – 235), Apollonius'un İ.S. 40- 50 yıllarında doğduğundan söz etmektedir.¹⁵ Apollonius'un, Philostratus tarafından yazılan biyografisinde, felsefe eğitiminin henüz on dört yaşındayken Tarsos'ta başladığı aktarılmaktadır. Burada, bir retorik olan Fenikeli Euthydemus'den dersler almaya ve birlikte çalışmaya başlamıştır. Apollonius daha sonra, Tarsos'un doğusunda yer alan yine bir Ovalık Kilikya kenti olan Aegae'ye (Adana- Yumurtalık) geçmiş ve Asklepios Tapınağı'nda eğitimine devam etmiştir.

¹⁰[https://followinghadrian.com\(12.11.2022\)](https://followinghadrian.com(12.11.2022)).

¹¹O. Doğanay- B. İşler, a.g.m., s. 641.

¹²Kürşat Haldun Akalın, "Yeni Ahitteki Tyanalı Apollonius", *Mehmet Akif Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 7, S. 12, Burdur 2015, s. 223 dnp.3.

¹³G. R. S. Mead, a.g.e., s. 69.

¹⁴Frederick William Groves Campbell, *Apollonius of Tyana: A Study of His Life and Times*, University of California 1908, s. 7-25.

¹⁵Maria Dzielska, "Apollonius of Tyana in Legend and History", *L'Ermadi Bretschneider*, S. 10, Rome 1986, s. 32.

Burada şifacılığın temel ilkelerini öğrenmiştir. Öte yandan Platoncular, Stoacılar, Aristotelesçiler ve Epikuroşçularla temasa geçerek Pisagorcu Heraclea'lı Euxenus'tan dersler almış ve on altı yaşına geldiğinde bu eğitimi yarıda bırakmıştır. Öte yandan kendisini bir Neo Pisagor¹⁶ olarak tanımlamış, yalnızca kuru meyve ve sebzelerle beslenmiş, hayatını dünyevi zevklerden arındırmıştır. Bir münzevi veya keşiş olarak yaşamını sürdürdüğü, 5 yılı aşkın bir süre Kapadokya, Kilikya ve Pamphylia'da sessizliğe büründüğü, ebeveynlerinin ölümü üzerine kendisine miras kalan servetinden vazgeçtiği bilinmektedir.¹⁷ Hatta Pamphylia'da kaldığı esnada, Aspendos kentinde olası bir isyanı da engellediği söylenmektedir.¹⁸

Apollonius, önceki yüzyılların Pisagor efsanelerini inceleyerek okült bilgelik, saflık, evrensel hoşgörü ve ilahi olana yakınlık gibi öğretilere ilgi duymuştur. Öte yandan kendisini Pisagor'un reenkarne olmuş hali olarak tanımlamıştır. Yaşamının büyük bir kısmını Tarsos, Aegae ve Antiocheia'da; ayrıca Smyrna Pergamon ve Troia'da geçirmiştir. Apollonius daha sonra Midilli'ye; ardından birkaç yılını geçireceği Yunanistan'a gelmiştir. Burada tapınakları ziyaret etmiş ve bazı reformlar yapmıştır.¹⁹ Öte yandan Mısır, Hindistan ve Etiyopya'ya kadar seyahatler gerçekleştirmiş, bir anlatıma göre Roma'ya kadargitmiş ancak İmparator Nero'nun 66 yılının Ekim ayında şehirden tüm filozofları kovmasıyla ayrılmıştır.²⁰ Roma'dan kovulduktan sonra İspanya'ya gitmiştir ancak burada kısa bir süre kalmıştır. Buradan sonra Yunanistan ve Anadolu kentlerine ziyaretlerinin devam ettiği ve Ephessos'ta dersler verdiği de bilinmektedir.²¹ Ephessos'a geldiğinde altın ve gümüş kaplamalarla süslenen Artemis Tapınağı'nı işaret ederek, burada yaşayanları gerçek anlamda dine sahip çıkmayan, bilgisiz ve küstah olmalarıyla eleştirmiştir. Ephessos'ta ders anlattığı bir sırada transa geçmiş ve İmparator Domitianus'un Stephenus isimindeki bir kişi tarafından öldürüleceğini haber vermiştir. Gördüğü bu vizyonun doğruluğu anlaşılınca, bir sonraki İmparator Nerva tarafından Roma'ya tekrar davet edilmiştir ve yargılanmıştır.²² 2.

¹⁶Yeni Pisagorcu düşünce, 1-3. yüzyıllarda Gadesli Moderatus, aritmetikçi Nicomachus, Plotinus ve Apamea'lı Numenius öncülüğünde, Platonizm ifadesinin bir parçası haline gelmiştir. Yeni Pisagorcuların temel olarak Pisagor yaşam tarzıyla ve sayı mistisizmi ile ilgilendikleri bilinmektedir bkz. C. O' Brien, a.g.m., s. 19-21; Semra Uçar, "Pythagoras, Pythagorasçılar ve Bilim", Physis'ten Natura'ya İlk Çağ'da Doğa, (Ed. Abrim Gürgen), Doğu Kütüphanesi Yayınları 2021, s. 97-122.

¹⁷K. H. Akalın, a.g.m., s. 225 dpn.5.

¹⁸G. R. S. Mead, a.g.e., s. 65-73.

¹⁹G. R. S. Mead, a.g.e., s. 78.

²⁰K. H. Akalın, a.g.m., s. 225 dpn.5.

²¹G. R. S. Mead, a.g.e., s. 78- 79; K. Brown, a.g.m., s. 153-187.

²²Roshan J. Abraham, "Magic and religious authority in Philostratus Life of Apollonius of Tyana", Thesis of Ph. D., Pennsylvania 2009; K. H. Akalın, a.g.m., s. 220-244.

yüzyılda yaşamış Samosatlı hicivci Lucianus, Apollonius'un öğrencilerinden birinin öğrencisi olarak bahsettiği Ionopolis'li Alexander'ı, şarlatan olarak tanımlamış ve tüm okulun sahtekarlık üzerine kurulu olduğunu bildirdiği bir broşür yazmıştır. Flinterman bu antik kaynaktan yola çıkarak, Apollonius'un gerçekten öğrencileri olduğu ve okulunun en azından Lucianus'un zamanına kadar ayakta kaldığını düşünmektedir. Philostratus'un yazdığı biyografi ise Apollonius hakkında yapılan bu olumsuz görüşlere tamamen karşı çıkmaktadır.²³

Bazı bilginler, ölümünden sonra Tyana'da, bir gence tekrar görüldüğü ve öğretilerini aktardığı yönünde görüşler ileri sürmüşlerdir. Öte yandan Philostratus, Apollonius'un mezarının nerede olduğunu bilinmediğini ifade etmiştir. Başka bir anlatıma göre ise İ.S. 97'de Ephessos'ta ölmüş ve mezarının memleketi Tyana'ya getirilmiştir.²⁴

2. Felsefe Yaşamı

Apollonius, Mısır ve Hindistan seyahatlerine başlamadan önceki dönemlerde - olasılıkla felsefe yaşamının erken dönemlerinde-, Stoacı Gaius Musonius Rufus ve Korinthli Demetrius'tan etkilenmiştir. Başlarda iyi ilişkiler içinde olmalarına rağmen, Stoacı Euphrates ile ilişkisi sonraki dönemlerde bozulmuştur.²⁵ Stoacı görüşler dışında Platon ve Aristoteles'in düşünce sistemine de ilgi duyan Apollonius, açlık veya yoksullukla bedenini katı bir disiplinle denetim altına alınması gerektiğine inanmış ve çilekeşliği temel ilke olarak kabul etmiştir. Tüm bu felsefi öğretiler sonunda kendisini yetkin bir pisagorcu olarak tanımlamıştır.²⁶

Apollonius'un seyahatlerinden en önemlisi, Brahmanların felsefi bilgeliğinden yararlanmak için gittiği Hindistan'dır. Burada uzun bir vakit geçirdiği Brahmanların, daha yüksek düzeyde bilgiye sahip oldukları ve amaçlarının etik olarak iyi bir yaşam sürmek olduğu anlatılmaktadır. Hindistan'a gittiğinde gerçek pisagorcular olarak tanımlanan Brahmanlardan etkilenmiş, tıpkı onlar gibi hayvan eti yemeyen, hayvan kurban edilmesine karşı çıkan, şarap içmeyen, sadece kuru meyve ve sebzelerle beslenen bir yaşamı seçmiştir. Hayvan kurbanı yerine, Tanrı'yı memnun etmek için

---

²³ G. R. S. Mead, *a.g.e.*, s. 29; Jan-Jaap Flinterman, Power, Paideia and Pythagoreanism, *J. C. Gieben Publisher*, Amsterdam 1995, s. 60-66; 89-106.

²⁴M. Dzielska, *a.g.m.*, s. 30-32, 41.

²⁵C. O' Brien, *a.g.m.*, s. 21.

²⁶K. H. Akalın, *a.g.m.*, s. 225.

bilgelik kazanmayı, ahlak ve etik değerleri tavsiye etmiştir.²⁷ Ayrıca Philostratus, yalnızca keten giysiler giyen Apollonius'u, tıpkı Sokrates gibi yalınayak yürüyen bir filozof olarak tasvir etmektedir. Aynı zamanda bu aşırı vejetaryenlik biçimi, onu bir Pisagorcucu olarak tanımlamaya yakın bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁸ (Apollonius, Olimpiyat Oyunları'na katılmayı reddetmiş ve ziyaret ettiği birçok şehirde popüler eğlencelere karşı çıkmıştır. Örneğin Atinalıları Dionysos tiyatrosunda gladyatör gösterileri izledikleri, İskenderiyelileri ise at yarışlarına olan düşkünlüklerinden dolayı eleştirmiştir. Yaşam ve ölüm üzerine odaklanan ve çevresindeki tüm varlıkları inceleyen Apollonius; görünen her şeyin sürekli bir yok oluş sürecine dahil olduğunun farkına varmış, ne kadar beğenilse ve ne kadar gerekli görülse de dünyevi varlıkların ve zevklerin kalıcı olmadığı gerçeğini fikirlerinin merkezine yerleştirmiştir.²⁹ Etiyopya'da ise "Gymnosophists" olarak bilinen çileci bir toplulukla karşılaşmıştır. Yukarı Mısır'a gittiğinde ise bu topluluktan orada kalanlara, topluluğun Doğu kökenini ve Hindistan ile unutulmuş gibi görünen eski bağlarını hatırlatmıştır.³⁰

Bununla birlikte Philostratus, filozofu çok açık bir şekilde Sokratik düşünceye uygun bir şekilde tasvir etmiştir. Modern araştırmacı Maria Dzielska'ya göre, Stoacı ve Aristotelesçi unsurlar içermesine rağmen, asıl olarak Platoncu görüşe daha yakındır.³¹ Öte yandan araştırmacı Roshan Abraham'a göre büyük ölçüde kurgulanmış bir anlatım olan biyografisi, kahramanın Akdeniz ve ötesindeki yolculuğundan bahsetmektedir. Vita Apollonii üzerine yapılmış daha önceki araştırmalar; tarihsellik ve güvenilirlik sorularına odaklanmış ve Apollonius'un seyahatlerinin fantastik doğası sayesinde, hayatının ve yaptıklarında kurgulanmış olabileceğini düşündürmüştür. Son çalışmalar ise, Philostratus'un anlattığı Apollonius'un hayatı ve gezilerinin, O'nun üstünlüğünü ve kutsallığını kanıtlamaktan çok edebi bir motif olarak değerlendirilmesine katkı sağlamıştır.³² Öte yandan Philostratus'un eserinde, diğer figürlerle ilişkilendirilen bazı özelliklerin, Apollonius'a aktarıldığı yine de kabul edilen bir gerçektir. Sonuç olarak Vita Apollonii, kaydettiği sözlü geleneğin unsurlarına veya bazı eski mektuplara dayanarak gerçeğin yalnızca belirli unsurlarını korusa da, birçok yönden Philostratus tarafından efsanelerle süslenen kendi zamanının bir ürünü olarak kabul edilmektedir.

²⁷Christopher P. Jones, "Apollonius of Tyana's Passageto India", "Flavius Philostratus: The Life of Apollonius of Tyana", *Greek, Roman and Byzantine Studies*, S. 3, Cambridge 2001, s. 185-199.

²⁸F. W. G. Campbell, *a.g.e.*, s. 40-41; K. H. Akalın, *a.g.m.*, s. 226.

²⁹K. H. Akalın, *a.g.m.*, s. 227-229.

³⁰G. R. S. Mead, *a.g.e.*, s. 99-102.

³¹M. Dzielska, *a.g.m.*, s. 129- 152.

³²R. J. Abraham, *a.g.t.*, s. 465.

Ancak yine de bu eserde, Apollonius'un savunduğu ahlaki ve etikdeğerler Pisagorcun görüş ile büyük ölçüde tutarlıdır.³³ Yaptığı seyahatlerin sonucunda ilişki kurduğu Babil'deki majikrahipler, Hindistan'daki Brahmanlar, Mısır ve Budizm öğretileriyle yoğurulmuş felsefi kimliği, O'nun düşünce tarzının Doğu- Batı sentezini vurgulamaktadır. Büyük İskender'in fethi esnasında Pisagor aracılığıyla Yunan düşünce tarzını büyük ölçüde etkilemiş olan Brahmanizm, Apollonius ile batıya tekrar aktarılmıştır. Özellikle Brahmanlarla yaptığı görüşmeler sonrasında bilgelik okyanusunu içtiği, bedeni başka bir yerdeyken Hindistan'da bulunan rahiplerle konuşmayı öğrendiği, kadim ve mistik öğretileri öğrendiği ve Yunanistan'a bu yüce görevlerle döndüğü belirtilmektedir.³⁴ Ancak Doğu felsefesini düşünce tarzına eklerken Anadolu'nun binlerce yıllık geçmişiyle harmanladığı da dikkate alınmalıdır. Tüm bunlar, bir Anadolu düşünürünün, nerede olursa olsun özünde kendini bildiğini, bu bilgiyle yaşadığını ve Helenistik düşünce mirasının izlerini taşıdığını göstermektedir.³⁵

---

³³C. O'Brien, a.g.m., s. 31.

³⁴G. R. S. Mead, *a.g.e.*, s. 88.

³⁵R. J. Abraham, *a.g.t.*, s. 466.

Sonuç ve Değerlendirme

Tartışmalı yaşamı ve öğretileriyle Anadolu düşünce tarihine damga vuran Tyanalı Apollonius'un felsefi duruşu; Platon, Stoa, Aristoteles ve Epikuros düşünce sistemleri ile olan ilişkisi ve sonunda kendisini Pisagorcu olarak tanımlaması yanında Doğu mistisizmi ve Hermetik öğretilerin bir karışımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Brahmanizm ve Budizm'e olan ilgisi sayesinde belki de Batı felsefesine bu akımları tanıtan ilk filozoflardan biridir.³⁶ Antik felsefe tarihinde, Pisagorculuğun gerekliliklerinden biri olarak kabul edilen seyahatleri sayesinde ünü, dönemin süper gücü Roma'ya kadar yayılarak imparatorların dahi ilgisini çekmiştir. Kutsal bir insan olarak kabul edildiği için bizzat İmparator Hadrianus tarafından mektupları derlenerek Roma arşivinde koruma altına alınmıştır.³⁷ Apollonius biyografisinin, Afrika kökenli ve güneş kültüyle bağlantılı bazı dini inançların takipçisi olan İmparator Septimius Severus'un eşi Iulia Domna'nın emriyle yazıldığı çoğunlukla kabul edilen bir gerçektir. Antik yazar Dio Cassius'a göre, İmparator Caracalla Apollonius'un anısını bir anıt (heroon) ile onurlandırmıştır.³⁸ İmparator Alexander Severus kendi kült yapısına Apollonius heykeli yerleştirmiş, sonraki Roma İmparatoru Marcus Aurelius, kendi onuruna adadığı tapınakta Apollonius ile ilgili belgeleri arşivlemiştir.³⁹ Bu tapınağın, imparator tarafından Apollonius'un memleketi Tyana kentinde inşa edilmiş olduğu bile düşünülmektedir.⁴⁰ Philostratus'un Vita Apollonii'si ve Roma İmparatorlarının ilgisi, Apollonius'un bir tehdit olarak görüldüğü Hıristiyanlığın resmi olarak kabul edildiği dönemlerde dahi unutulmamıştır. Yaşamının son yıllarını bir manastırda geçiren Cassiodorus'un, Apollonius'u "ünlü filozof" olarak tanımladığı görülmektedir. Ayrıca sekizinci yüzyılda yaşamış keşiş George Syncellus, O'nun imparatorlukta ortaya çıkan tüm şanlı insanlar arasında ilk ve en dikkate değer kişi olduğunu belirtmektedir.⁴¹ Tüm bunlar hayatı ve felsefesi hakkındaki bilgilerin günümüze değin ulaşmasını sağlamıştır.

³⁶G. R. S. Mead, *a.g.e.*, s. 17-28.

³⁷K. H. Akalın, *a.g.m.*, s. 232.

³⁸G. R. S. Mead, *a.g.e.*, s. 30

³⁹F. W. G. Campbell, *a.g.e.*, s. 107-113; Frederick Cornwallis Conybeare, *The Apology and Acts of Apollonius and Other Monuments of Early Christianity*, University of California, 1963; M. Dzielska, *a.g.m.*, s. 46; Smith William, *Apollonius Tyanaeus A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Little, Brown and Company Pressing, London 2004, s. 986.

⁴⁰G. R. S. Mead, *a.g.e.*, s. 31.

⁴¹G. R. S. Mead, *a.g.e.*, s. 32.

Tyanalı Apollonius, yıllarca süren eğitimleri, kapsamlı seyahatleri ve edindiği ruhsal ve dünyevi deneyimler sayesinde yalnızca geçtiği ülkelerin değil, tüm Yunan ve Roma dünyasının hayranlığını kazanmıştır. Kentler O'na elçiler göndermiş, ölümünden sonra bazı tapınaklarda heykellerine yer verilmiştir. Günümüzde Adana Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen, olasılıkla 3. veya 4. yüzyıla tarihlendirilen bir yazıtta (Res. 4) Apollonius; adını Apollon'dan alan ve Tyana'dan parlayan, insanların kusurlarını söndüren ve cennette insanların acılarını kovmak için ölen bir adam olarak onurlandırılmıştır. Yazıtın bir başka çevirisi şu şekildedir: "Tabii ki Apollonius Tyana'da doğdu, ama O, cennetten gönderilen bir bilge ve şifacıydı, yeni bir Pisagor'du."⁴² Bu yazıt olasılıkla Apollonius'un Aegae Asklepion Tapınağı'nda mucizevi bir tedavi gerçekleştirdikten ve Aegae şehri için Roma İmparatoru Titus'a karşı arabuluculuk yaptıktan sonra, halkın onu bir ktistes- kurucu olarak gördüklerinin kanıtı niteliğindedir. Öte yandan altıncı yüzyılda yaşamış Antiocheialı tarihçi Malalas, İmparator Domitianus zamanında, Apollonius'un Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'i ziyaret ettiğini ve burada kent halkının sıkıntılarına yardımcı olmak için birçok tılsım bıraktığını aktarmaktadır. Hipodromda on üçüncü yüzyıl dolaylarında bile orada olduğu belirtilen, pençelerinde bir yılan tutan bronz bir kartal Apollonius'a atfedilmiştir.⁴³ Öte yandan en eski Hıristiyan topluluklarından bazılarını ziyaret etmiş ve bu topluluklarla bir süre yaşamıştır.⁴⁴ Memleketi Tyana'da ise durum ziyaret ettiği başka bölgeler ve topluluklardan farklı olmuştur. Burada Apollonius'a ait izlerin kaybolduğu veya hiç olmadığı düşünülmektedir. Bunun nedeni belki de Apollonius'un memleketinden çok başka yerlerde yaşamış olduğundan veya kentin yüzünü tamamen Hıristiyanlığa çevirdiğinden kaynaklanmaktadır.

Anadolu'nun çeşitli kentlerine yaptığı seyahatlerde dini dernekleri ve sosyal loncaları düzenlemiş, tapınakları, kehanet ocaklarını ziyaret etmiş, ateşli konuşmalar yapmış olan filozof aynı zamanda ahlaki ve etik değerlere ilişkin dersler vermiştir. Yeni inancın kök saldıği tüm ülkeleri dolaşmakla kalmayıp yıllarca onların çoğunda yaşamış, Mısır, Arabistan ve Suriye'deki birçok mistik topluluğu yakından tanımıştır. Bunun yanı sıra kesinlikle en eski Hıristiyan topluluklarından bazılarını ziyaret etmiş ve bu topluluklarla bir süre yaşamıştır.

⁴²Miroslav Marcovich, "The Epigram on Apollonius of Tyana", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, S. 45, Cologne 1985, s. 264.

⁴³G. R. S. Mead, *a.g.e.* s. 48; K. Brown, *a.g.e.*, s. 7.

⁴⁴G. R. S. Mead, *a.g.e.*, s. 17-28.

Antik dönemlerde olduğu kadar sonrasında bile adından söz ettiren bu şahsiyet, Anadolu'dan Hindistan'a, Roma, Yunanistan ve Etiyopya'ya kadar uzanan yolculuğunda; fikirleri ve öğretileriyle Doğu- Batı sentezini canlandırmıştır. Anadolu'da doğmuş, eğitim almış ve bu toprakları temsil etmiş Apollonius'un çizgisi, Helenistik dünya görüşünün devamı niteliğindedir. Yaşamı, öğretileri ve taşıdığı Anadolu'nun kadim öğretileri o dönemin dünya görüşünde oldukça popüler olmuştur. Bazı Roma imparatorlarının ilgisini ve hayranlığını kazanmış hatta anısını yaşatmak adına yapısallığın gücünü kullanmışlardır. İmparator Caracalla Apollonius'un anısını bir anıt (heroon) ile onurlandırmış, İmparator Alexander Severus ve Marcus Aurelius'un kült salonlarında yaşatılmaya devam etmiştir. Sonuç olarak yaşamı ve öğretileriyle Helenistik mirasa ve antik dönem felsefe tarihine ışık tutmuş olan filozof, Anadolu düşünce tarihinde silinmeyecek izler bırakmıştır.

Kaynaklar

ABRAHAM, R. J., “*Magic and religious authority in Philostratus Life of Apollonius of Tyana*”, Thesis of Ph.D., Pennsylvania 2009.

AKALIN, K. H., "Yeni Ahitteki Tyanalı Apollonius", *Mehmet Akif Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 7, S. 12, Burdur 2015, s. 220-244.

Ksenophon, *Anabasis I-VII* (Çev. H. G. Dakyns), The Project Gutenberg E-Book of *Anabasis* (15.06.2022).

ANDERSON, G., *Sage, Saint and Sophist: Holy Men and their Associates in the Early Roman Empire*, Routledge Publishing, London 1994.

ANDERSON, G., “Philostratus on Apollonius of Tyana: The Unpredictable on the Unfathomable”, *The Novel in the Ancient World*, Brill 2003, s. 613-618.

BIRLEY, A.R., “Hadrian's Travels”, *The Representation and Perception of Roman Imperial Power*, (Ed.De Blois, Lukas vd.), Netherlands Institute in Rome Gieben Publishing, Amsterdam 2003, s. 425-441.

BROWN, K., “Hermes Trismegistus and Apollonius of Tyana in the Writings of Bahá'u'lláh”, *Revisioning the Sacred New Perspectives on a Baha'i Theology*, (Ed. Jack McLean), 1997, s. 153-189.

CAMPBELL, F.W.G., *Apollonius of Tyana: A Study of His Life and Times*, University of California 1908.

CONYBEARE, F. C., *The Apology and Acts of Apollonius and Other Monuments of Early Christianity*, University of California, 1963.

COŞKUN, Y., “Hitit Çivi Yazılı Belgelerin Işığı Altında İlkçağda Tuuanua”, *Türk Tarih Kurumu Yayını, Belleten*, C. 53, S. 207-208, Ankara 1989, s. 477-485.

DOĞANAY, O. ve İŞLER, B., “Geç Antik Çağdan Günümüze Tyana (Kemerhisar)”, *Akdeniz Sanat*, C. 13, Niğde 2019, s. 639 – 648.

DZIELSKA, M., “Apollonius of Tyana in Legend and History”, *L' Ermadi Bretschneider*, S. 10, Rome 1986, s. 19-50.

FLINTERMANN, J. J., “Power, Paideia and Pythagoreanism”, *J. C. Gieben Publisher*, Amsterdam 1995, s. 60–106.

JONES, C.P., “Apollonius of Tyana’s Passage to India” , “Flavius Philostratus: The Life of Apollonius of Tyana”, *Greek, Roman, and Byzantine Studies*, S. 3, Cambridge, 2001, s. 185-199.

MEAD, G. R. S., *Apollonius of Tyana: The Philosopher Explorer and Social Reformer of the First Century AD.*, Ares Publishers, Chicago 1901.

MARCOVICH, M., “The Epigram on Apollonius of Tyana”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, S. 45, Cologne 1985, s. 263-265.

O’BRIEN, C., *The philosophy of Apollonius of Tyana*, Dionysius (27), University College Cork, İrlanda 2009.

RIGSBY, K.J., “Tyana” In: *Asyilia Territorial Inviolability in the Hellenistic World, Hellenistic Culture and Society*, University of California Press, Berkeley 1996, s. 22, s. 457-459.

STARK, D. J., *Religious Tourism in Roman Greece*, Theses and Dissertations Bachelor of Arts, Wilfrid Laurier University, Waterloo 2006.

STRABON, *Antik Anadolu Coğrafyası, Geographika: XII-XIII-XIV* (Çev. A. Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000.

UÇAR, S., “Pythagoras, Pythagorasçılar ve Bilim”, *Physis’ten Natura’ya İlk Çağ’da Doğa*, (Ed. Abrim Gürgen), Doğu Kütüphanesi Yayınları 2021, s. 97-122.

WILLIAM, S., *Apollonius Tyanaeus- A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Little, Brown and Company Pressing, London 2004.

<https://followinghadrian.com/2017/10/17/17-october-117-hadrian-arrives-in-tyana-hadrian1900/?pdf=10395> 10.07.2022 (12.11.2022).

Ek

Resimler

Res.1 Tyanalı Apollonius

<https://followinghadrian.com/2017/10/17/17-october-117-hadrian-arrives-in-tyana-hadrian1900/?pdf=10395> (03.07.2022).

Res.2. Tyana antik kenti ve metinde adı geçen bazı kentler
<https://www.livius.org/pictures/a/maps/world-op-apollonius-of-tyana/>
(10.06.2022).

Res. 3 Günümüzde Tyana Antik Kenti
<https://followinghadrian.com/2017/10/17/17-october-117-hadrian-arrives-in-tyana-hadrian1900/?pdf=10395>
(29.06.2022).

Res.4. Adana Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Tyanalı Apollonius Yazıtı
Jones, 1980 Pl. I